

L'escarola

(*ALDC*, V, 1129. L'escarola)

L'escarola (*Cichorium endivia* var. *crispum*) és una planta hortícola que es menja amanida i que amb el seu geosinònim *endivia* ocupen la major part del territori lingüístic. *Escarola* (s. XVII) prové del llat. tardà ESCARIŎLA (el·lipsi de LACTUCA ESCARIOLA), der. de ESCARIUS 'mengívol, comestible', amb les var. *escarora* 85, pel rotacisme de *l* propi de l'alg.; *esqu[e]rola*, amb una [e] que correspon a la monoftongació del diftong *-ai-* en l'etapa *ESCAIROLA i que s'ha dissimilat en [a], *escarola*, o bé s'ha tancat en [i], donant *esqu[i]rola*. *Endivia* (s. XIV) és d'origen fosc; s'ha proposat l'àr. ANTÛBIYA, HÍNDIBA (*DECat*), però sembla més probable el baix grec ENTÛBIA (pl. de ENTÛBION < ÍNTYBOS) (Corriente: pàg. 490); var.: *endivi* 73-76, 78-80, 82, 83, per pèrdua de la neutra en el segment final *-ia*, pròpia del mall. i una part de l'eiv.; *endévia* 147, per la fluctuació *e/i* tònica (cf. *epidèmia*/ant. *epidímia*, *porfídia*/eiv. *porfèdia*). No s'ha de confondre amb l'*endivia* (*Cichorium endivia*), de fulles imbricades i apinyades, de color blanquinós,

conreada en caves, d'introducció relativament recent a les terres catalanes.

Lletuga 170 (veg. mapa 734), amb la var. *llituga* 2, pel tancament [ə] > [i] per assimilació a la palatal anterior, i les var. sintagmàtiques *lletuga de coleta* 166, *lletua d'endivia* 161 i *lletua rissada* 187, pron. *riss*['a].

Enciam apareix en formes perifràstiques com *enciam d'escarola* 117, *enciam rissada* 106, f. (veg. mapa 734), *encisam de coleta* 159, 165, per l'afinitat amb la col, i *encesam rullet* 176, amb canvi [i] > [e] i amb un determinant relatiu al caràcter rissat de la planta (*rullet*, dim. de *rull* < RŮTULU 'anella, rotllana').

Ensalada curta 178 conté un nucli tributari del cast. (veg. mapa 734) completat amb un adjunt al·lusiú a la seva talla més baixa que la de l'enciam.

La presència de *endívia* en val. i bal. fa pensar en les possibilitats d'un origen àrab.

Són mots normatius *escarola* i *endívia*, des del *DOrt*, 1917.

